

recensioner

Sten Engelstoft og Henrik Gutzon Larsen (2013): *Territorium, stat og nation. Aspekter af Europas politiske geografi*. Samfundslitteratur, Frederiksberg. ISBN 978-87-593-1659-7171. 171 sidor, häftad.

Med sitt geopolitiska läge i nutid och med en växlingsrik territoriell historia är Danmark ett nyttigt objekt även för svensk geografi- och historieundervisning. Dessutom är det värt att tränga in i en dansk text som är högst relevant även för svenska lärare.

Boken är indelad i två sektioner. Den första behandlar begrepp och teori, den andra ger dimensioner av europeisk identitet med både historiska och nutida exempel.

I teoriavsnittet ägnas ett kapital åt territorialitet, med referenser till geografen Robert D. Sacks diskussion om territorialitet. Författarna påpekar på ett nyttigt sätt att territorialiteten finns i alla skalor, med exempel från det farliga köket som föräldrarna bevakar från småbarnens nyfikna fingrar till stormakterna geopolitiska spel. (Sacks definition liknar förövrigt Torsten Hägerstrands domänbegrepp). I avsnittet om gränser för författarna en vettig diskussion om så kallade naturliga gränser, men missar att kolla källan när de påstår att geopolitikens fader, Rudolf Kjellén, förkastade Kölengränsen mellan Sverige och Norge som en ”naturlig” gräns. I sin stora artikel om gränsen från 1899 skriver Kjellén tvärtom att den gränsen är ”en verkligt god gräns”. Kjelléns kritiska resonemang om ”naturliga gränser” står sig förövrigt fortfarande. Gränsavsnittet är förvånansvärt kort,

med tanke på att gränsforskning blivit en stor aktivitet i Danmark, med ett eget institut vid Syddansk Universitet i Sønderborg.

Avsnittet om territorialstaten och dess föregångare är betydligt intressantare liksom diskussionen i nästa kapitel om nation och nationalism. Här görs en nyttig och behövlig distinktion mellan nation och stat, två begrepp som ofta blandas ihop inte minst på grund av de olyckliga benämningarna Förenta Staterna och Förenta Nationerna och den slarviga benämningen nationalstat för vilken territorialstat som helst, inklusive Belgien. Medan staten är ett någotsånär entydigt begrepp är frågan om vad som utgör en nation både svår och motsägelsefull, vilket klart framgår av författarnas diskussion.

Den andra sektionen är empirisk och till stor del historisk. *Fra Pax Romana til det moderne Europa* är en territoriell historieskrivning. Det är nyttig läsning, men 1900-talet blir av nödvändighet ytterst kortfattat beskrivet, kanske framförallt den extrema händelseutvecklingen efter 1988 i Öst- och Centraleuropa. Ett annat kapitel ägnas språken i Europa. Språkens geografi har varit ytterst styvmoderligt behandlat inom både geografi och lingvistik, men avsnittet tycks mig väl långt utan att komma på djupet med förhållandet territorium, politik och språk. Dessutom innehåller det några typiska fel: Flamländska betecknas som ett särskilt språk, skilt från ”holländska”, medan plattyska (lågtyiska) beskrivs som en dialekt och inte ett eget språk. Frisiska talas enligt boken i norra Holland, men i verkligheten i provinsen Friesland

(Fryslân) i Nederländerna. Felet uppkommer på grund av att författarna genomgående kallar staten Nederländerna för Holland, vilket inte borde förekomma i en politisk geografi.

De två sista kapitlen ger exempel från två folkslag i Europa, basker och bosnjaker. Här märks författarnas sakkunskap och engagemang. Här är även behandlingen av språkfrågan förnämlig, exempelvis skildringen av fyra före detta jugoslaviska staters försök att göra fyra olika språk av samma centralsydslaviska dialekt.

I ett appendix ges en översikt av de europeiska staternas befolkning fördelade på majoritet, regionala minoriteter och andra minoriteter. Detta är svårt, det vet jag av egen erfarenhet, men tabellen hade fordrat en förklaring. Minoritet är exempelvis ett luddigt begrepp, det finns autoktona (inhemska) minoriteter som ofta men

inte alltid är officiella, men även invandrargrupper som rent matematiskt är i minoritet. För Estland anges t ex ”svensk-estere” (d.v.s estlandssvenskar) som är officiellt godkända men troligen färre än 1000, medan ryssarna är en stor invandrargrupp varav de flesta kommit under sovjetisk ockupation, och därför inte räknas som en erkänd minoritet.

Dessa anmärkningar får inte skymma huvudintrycket att *Territorium, stat og nation* är en läsvärd och i huvudsak nyttig inledning till Europas politiska geografi. Till skillnad mot mina egna böcker (*Makten över marken*, 1997 och *Över gränsen*, 2002) som fokuserar på Öst-och Central-europa, behandlar den främst västra delen av Europa, inklusive västra Balkan, sakkunnigt och pedagogiskt.

Thomas Lundén